

LIBER SEXTUS.

THEOLOGIA NATURALIS.

PROOEMIUM.

Tractatum aggredimur altissimae contemplationis, totius philosophiae speculativae quasi fastigium. Postquam enim in praecedentibus mundum cum omnibus suis partibus ordine mirifico constantem, variasque rerum naturas tum corporearum inertium, tum organicarum viventium, tum hominis mirabiliter compositi ex corpore mortali et anima spirituali, consideravimus, recta nos ratio porro urget, ut a notis ad ignota, a visibilibus et mutabilibus ad invisibilia et incommutabilia assurgentibus, rerum causam ultimam tentemus agnoscere, eaque qualis sit in seipsa, qualem se habeat erga nos, explorare conemur.

1º *Definitur theologia naturalis*, scientia de Deo, naturali rationis lumine quaesita. Potest autem jure diei scientia, nam quamvis Dei causae nullae sint extrinsecace per quas cognoscatur, neque etiam intrinsecace causae seu principia quibus constituatur, quibus fundentur proprietates distinctae, pro nostro tamen imperfecto et alieno cogitandi modo, in essentia tam simplici aliqua subordinatio, quae totius constitutionem explicit, apparebit admittenda.

2º *Objectum* hujus scientiae formale est Deus prout rationi nostrae in praesenti mundo naturaliter manifestatus. Atque illa est nota distinctiva theologiae naturalis ab altera supernaturali. Haec enim objectum suum formale considerat Deum prout rationi nostrae in revelatione supernaturaliter manifestavit se.

3º *Finis* hujus scientiae est cognitionem de Deo acquirere, quantum fieri poterit, intime attingentem objectivas rationes divinas, easque dilucide ac distincte pro nostro humano modulo exponentem.

4º *Nexus* hujus scientiae cum aliis ille est, ut quamdiu quis Dei essentiam atque existentiam ignoraverit, vel circa eam erraverit, aliarum scientiarum qualiumcumque ultimo complemento privatus existat, neque ultimam rerum omnium rationem essendi agendive perspicere queat. Quid enim mundi universa machina, quid splendidum istud rerum omnium per gradus suos ordine dispositarum aedificium, si forniciis tandem conclusura deficiat, si creationis inquam totius causa una efficiens, exemplaris, finalis ignoretur?

5º *Excellentia* exinde apparebit hujus scientiae. Sive enim *objectum* cogites, nobilissimam illam ac praestantissimam existentiam; sive *certitudinem cognitionis*, qua nulla naturalis major, quum providus Deus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum; sive *suavitatem contemplationis* circa Eum a quo omne datum optinuum et omne donum perfectum; sive *utilitatem* ac *necessitatem ascensionis* ad primum principium et finem ultimum nostrum, ne pecudum instar casu vivere, appetitu trahi, moribus destitui, fato mori videamur; altissimum istud studium esse, atque inter omnes scientias sedem facile principem occupare, necesse erit fateamur.

6º *Media* hujus studii experimentalia jam immediata nulla sunt, non enim animalis homo percipit, sed rationalis tantum attingit quae rationis altissima sunt. Verumtamen ita Bonitas divina disposuit omnia ut ex visibilibus ad superna gradus sit facillimus. Media igitur ea omnia erunt quae libris praecedentibus observavimus atque conclusimus, ex quibus ratiocinio naturali unitatem finis et auctoris concludamus.

7º *Methodus* in hoc libro, ut a notis ad ignota ducat, vix alia excogitari posse videtur, quam ut tota tractatio circulo regressivo, a creaturis orta, ad existentiam creatoris surgens, ipsius deinde essentiales proprietates atque naturam intuens, activitatem postea essentialem et internam vitalem concludens, tandem activitatem etiam ad extra considerans, effectus eorumque essentiales modos ad Deum relativos concludat, atque ita ad creaturas novo lumine ac sublimiori conspectu agnoscendas nos reducat. — Sed et illud notare juvat, nullo pacto nobis in animo esse, quaestiones nonnullas, easque satis subtiles et arduas, diuturnum tempus absumentes, atque apprime inutiles, quales apud multos auctores passim inveniuntur, ac praesertim quo tractantur loco, disputare; sed aut omnino omittere aut alio ordine facilius, brevius pro suo valore solutas ostendere. Quis enim tolerandum rationabiliter ducat, antequam existentia et essentia Dei ostendantur, praeviis discussionibus immorari nos, *an Dei existentia demonstrari possit, et quibusnam argumentis; quo conceptu nobis exhibeatur essentia Dei, et quomodo is efformandus sit?* Neque enim ista demonstrari debent praevie, sed ex facto ipso constabunt, neque demonstrari imo possunt praevie, sed sequentes quaestiones jam solutas supponunt. Nos igitur, multo efficacius ac brevius, primo ostendemus de facto existentiam Dei, cuius rei argumenta varia perpendemus; quae si fuerint ineluctabiliter stringentia, ipso facto liquidissime patebit existentiam Dei demonstrari posse, et quidem illis demonstrandi viis. Deinde ex iisdem argu-

mentis, ea quae implicite continebantur explicite exponentes, Dei essentialia attributa analyticē demonstrantes, ipso facto talem *Dei essentiae conceptum comparabimus* qualis nobis in praesenti nostra conditione possibilis est.

8º *Divisio* igitur hujus libri ex iis quae modo diximus naturalis illa deducitur, ut sit

- Caput 1. De Dei existentia.
- Caput 2. De Dei essentia.
- Caput 3. De Dei operatione ad intra.
- Caput 4. De Dei operatione ad extra.

CAPUT I.

DE DEI EXISTENTIA.

Omissa igitur sicut in prooemio monuimus praevia omni alia quaestione, agendum nobis nunc erit de existentia ultimae causae totius rerum universitatis ex praecedentibus libris cognitae. Et primo varias demonstrationes hujus existentiae perlustrabimus, quarum alteras efficaces, alteras invalidas esse ostendendum suscipiemus; deinde eorum opiniones attingemus, qui vel demonstrationis necessitatem ideo negent quia Dei existentiam ut evidentem et intuitivē notam existent, vel ipsam Dei existentiam negant, vocanturque athei. Sit ergo.

- Quaestio 1. De argumentis validis existentiae Dei.
- Quaestio 2. De argumentis invalidis.
- Quaestio 3. De nostra cognitione Dei existentiae.

QUAESTIO 1.

De argumentis validis existentiae Dei.

Varia proponimus argumenta tanquam valida; non tamen omnia tanquam aequalis facilitatis pro omnium etiam minus eruditorum hominum captu. Alia nimur ex obviis factis experimentalibus, *ut existentibus*, hauriuntur, atque aliquam quidem, non autem valde acutam attentionem requirunt; vocanturque argumenta *physica*. Alia ex iisdem obviis factis cuique notis, *ut essentiis*, hauriuntur, et acutorem mentis aciem requirunt ac praeparatam attentionem ad philosophicas analyses; vocantur illa argumenta *metaphysica*. Alia denique ex ipsius *humani generis* agendi, cogitandi, volendi, patiendi modo communi naturali depromuntur: haec obvio cuique homini apta sunt, sed aliquam requirunt reflexionem attentam, multam presupponunt bonam fidem; ac propterea dicuntur argumenta *moralia*.

- Articulus 1. Argumenta physica.
- Articulus 2. Argumenta metaphysica.
- Articulus 3. Argumenta moralia.